

6. БОЙОВІ ДІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У ЛІТНЬО-ОСІННІЙ КАМПАНІЇ 1944 р. ПОВНЕ ВИГНАННЯ АГРЕСОРА З УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

6.1. Львівсько-Сандомирська стратегічна наступальна операція (13.07.44–29.08.44)

Улітку 1944 р. становище Німеччини стрімко погіршилося, адже 6 червня розпочалось англо-американське вторгнення в Нормандії. Від цього часу Гітлерові довелося вести війну на два фронти¹⁷⁷. Крім того, у червні — липні розгорнувся великий наступ радянських військ у Білорусії.

У цей час на території Західної України оборонялася група армій «Північна Україна», яка станом на 10 липня 1944 р. мала у своєму складі 37 дивізій (у тому числі 6 танкових і моторизованих), 3 піхотні бригади, 3 окремі танкові батальйони і 8 бригад штурмових гармат. Війська групи армій підтримувалися авіацією 4-го повітряного флоту. Це угруповання включало понад 600 тис. чол., 6300 гармат і мінометів, 900 танків, 1085 літаків¹⁷⁸. Німецьке командування, незважаючи на наступ радянських військ у Білорусії, продовжувало очікувати удару на львівському напрямі, не допускаючи ослаблення групи армій «Північна Україна» й тримаючи в її складі значні танкові сили.

1-й Український, на відміну від інших фронтів, уже у квітні 1944 р. мав у своєму складі 6 загальновійськових, 3 танкові і 1 повітряну армії, 3 окремих танкових і 2 кавалерійських корпуси. Ставка у травні — червні додатково підсилила його 5-ю гвардійською армією (9 дивізій), а також 10 авіаційними дивізіями. Крім того, в оперативному підпорядкуванні командування фронту перебував 1-й Чехословацький армійський корпус. Чисельність особового складу 1-го Українського фронту перевищувала 1 млн чол.¹⁷⁹, до операції залучалося 1614 танків і САУ, 2806 літаків, майже 14 тис. гармат і міно-

метів¹⁸⁰. Майбутній наступ був добре підготовленим у плані матеріального забезпечення. До його початку війська фронту мали в наявності 3–5 боєкомплектів боєприпасів, 6–10 заправок паливо-мастильних матеріалів і 15–30 добових норм продовольства. У результаті вжитих заходів до початку операції була досягнута перевага над противником у 1,4–2,4 рази (за різними параметрами).

Задум Львівсько-Сандомирської стратегічної наступальної операції¹⁸¹ передбачав наступ військ 1-го Українського фронту з метою прориву оборони противника на двох ділянках, розсічення і розгром його угруповання частинами, вихід на рубіж Замостя — Яворів — Галич. Надалі планувався наступ військ фронту на Томашув і Краків (директива Ставки ВГК №220139 від 10.07.1944 р.; бойовий наказ командувача 1-м Українським фронтом¹⁸²). Виконання цього завдання повинно було збігтися за часом із виходом військ Білоруських фронтів на Віслу. Для забезпечення ударного угруповання фронту з півдня передбачалося завдання до поміжного удару на Станіслав силами однієї загальноновійськової армії.

Операція розпочалася 13 липня. Наступу головних сил передувала розвідка боєм, у результаті якої було встановлено, що противник на рава-руському напрямі відвів свої війська на другу смугу оборони, а на львівському напрямі чинив завзятий опір, періодично контратакуючи. У відбитті контрударів активну участь брала авіація 2-ї повітряної армії. Тільки 15 липня проти танкового угруповання противника, що наступало на Золочів, було зроблено 3288 літако-вильотів. До кінця 18 липня радянські війська прорвали німецьку оборону на глибину 50–60 км і вийшли на підступи до Львова. У районі західніше Бродів у радянський «котел» потрапило близько 6 дивізій.

З уведенням у бій 3 танкових армій наступ військ фронту розвивався більш високими темпами порівняно з першими днями операції. До 27 липня було взято Рава-Руську, Львів, Перемишль, Станіслав та завершено розгром оточеного бродівського угруповання. Війська фронту вийшли до р. Сян і

форсували її. Загальне просування від початку операції сягало понад 200 км.

Відповідно до уточнених завдань війська фронту повинні були головними силами розвивати наступ, і не пізніше 1–2 серпня форсувати р. Вісла та захопити плацдарм на її західному березі в районі Сандомира, а далі наступати на міста Краків і Ченстохова. Лівofланговим об'єднанням фронту ставилося завдання захопити й міцно утримувати перевали через Карпатський хребет на напрямках Ужгород — Мукачеве з метою наступного виходу у Закарпаття.

Отже, військам фронту ставилося завдання продовжувати наступ на двох напрямках — ченстоховському і мукачівському. Із метою кращого управління військами Ставка 30 липня утворила 4-й Український фронт, для чого було використане фронтове польове управління, що перебувало в резерві. До складу цього фронту ввійшли 1-а гвардійська і 18-а загальновійськова та 8-а повітряна армії 1-го Українського фронту. Створення 4-го Українського фронту дозволило командуванню 1-го Українського фронту зосередити увагу на ченстоховському напрямі. Натомість 4-й Український фронт діяв на мукачівському напрямі.

Для утримання оборони на Віслі німецьке командування перекинуло управління 17-ї армії, 2 танкові дивізії з групи армій «Південна Україна», 1 танковий корпус, 3 піхотні бригади і ряд інших частин і з'єднань із Німеччини.

Продовжуючи наступ, війська 1-го Українського фронту 29 липня вийшли до р. Вісла і з ходу форсували її. Бої за розширення плацдарму в районі Сандомира тривали близько місяця і мали запеклий характер. Наявність плацдарму радянських військ на р. Вісла позбавляла противника дуже вигідного оборонного рубежу, створюючи передумови для розвитку наступу в Південну Польщу. Тому частини вермахту завдали кілька сильних контрударів із метою ліквідації плацдарму. 29 серпня Ставка наказала військам фронту перейти до оборони.

У результаті успішного здійснення Львівсько-Сандомирської операції було досягнуто важливих стратегічних

результатів — завдано важкої поразки групі армій «Північна Україна», частини вермахту були змушені відступити із Західної України та південно-східних районів Польщі. Наступ розгорнувся на фронті до 400 км (від Луцька до Чернівців) і на глибину 350 км. Радянські війська форсували р. Віслу і захопили великий плацдарм західніше Сандомира. У смугу наступу 1-го Українського фронту противник перекинув 17 дивізій (у тому числі 9 дивізій із Німеччини, Польщі, Чехословаччини й Угорщини), чим послабив свої угруповання на інших ділянках фронту. У результаті Львівсько-Сандомирської операції виникли сприятливі умови для проведення дальших наступальних операцій у Південній Польщі, Чехословаччині і Закарпатській Україні.

6.2. Яссько-Кишинівська стратегічна наступальна операція (20.08.44–29.08.44)

Більша частина Одеської області була звільнена у квітні 1944 р., а південні райони — у серпні, у ході Яссько-Кишинівської операції¹⁸³. На середину серпня лінія фронту проходила через Красноільськ, Пашкани, на північ від Ясс, Дубоссари, далі по Дністру до Чорного моря. До операції залучалися війська 2-го і 3-го Українських фронтів у взаємодії із силами Чорноморського флоту та Дунайської військової флотилії, координував дії фронтів представник Ставки ВГК маршал С.Тимошенко. Радянське угруповання нараховувало близько 1,3 млн чол., 19 380 гармат і мінометів, 1820 танків і САУ, 2,2 тис. літаків (з урахуванням авіації Чорноморського флоту). Оборону тут тримала група армій «Південна Україна», яка складалася з німецьких 6-ї, 8-ї, 17-ї, а також румунських 3-ї й 4-ї армій, усього 900 тис. чол., 7,6 тис. гармат і мінометів, 545 танків і штурмових гармат. Із повітря підтримку надавали частина сил 4-го повітряного флоту і румунські ВПС — усього 810 літаків¹⁸⁴.

За задумом Яссько-Кишинівської операції передбачалося ударами головних угруповань 2-го й 3-го Українських фронтів прорвати оборону противника на ділянках поблизу Ясс і Бен-